

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อจะให้ทราบสภาพทั่วไปด้านเศรษฐกิจสังคม สภาพการผลิตและการตลาด ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการค้าสินค้า ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิต ประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต ของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิแบบปลอดสารพิษและกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิแบบใช้สารเคมี ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร สำหรับในบทนี้จะกล่าวถึงประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิแบบปลอดสารพิษ ในพื้นที่ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นสมาชิกของ “กลุ่มเกษตรกรทำนาปลอดสารพิษ” จำนวน 103 ครัวเรือน โดยจะทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามานะ (นำชัย ทนุผล 2531 : 54 อ้างถึง Taro Yamane 1993) กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานร้อยละ 5 หรือ 0.05 ของกลุ่มตัวอย่าง หมายความว่า ประชากรตัวอย่าง 100 คน จะเกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง 5 คน ดังนี้

1.1.1 วิธีการคำนวณจำนวนตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

กำหนดให้

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยินยอมให้เกิดขึ้น

$$n = \frac{103}{1 + 103(0.05)^2}$$

$$n = 80$$

จากการคำนวณจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 ครัวเรือน และเนื่องจากตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร มีหมู่บ้านที่ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษจำนวน 12 หมู่บ้าน จึงได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรที่พัฒนาโดย เน็กตาลอน (นำชัย ทนุผล 2531 : 54) อ้างถึง Nagtalon 1983) ดังนี้

1.1.2 วิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

กำหนดให้

$$n_i = \text{จำนวนตัวอย่างที่สุ่มมาจากตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม}$$

$$n = \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด}$$

$$N_i = \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}$$

$$N = \text{จำนวนประชากรทั้งหมด}$$

ตัวอย่างการคำนวณหาจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ หมู่บ้านมาบกระเปา หมู่ที่ 4 ซึ่งมีจำนวนเกษตรกรที่ปลูกข้าวปลอดสารพิษจำนวน 40 ครัวเรือน

$$\text{จากสูตร } n_i = \frac{nN_i}{N}$$

$$n_i = \frac{80(40)}{103}$$

$$n_i = 31.06 = 31 \text{ ครัวเรือน}$$

ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษในหมู่บ้านอื่น ๆ ก็สามารถคำนวณได้ในทำนองเดียวกัน จากการคำนวณแสดงได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ผลการคำนวณจำนวนตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษที่จะทำการศึกษา

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนที่ปลูก	ร้อยละ	จำนวนตัวอย่างที่ได้
หนองโสน	1	7	5.43	6
หนองโสน	2	11	8.54	9
ป่าแขง	3	12	9.32	9
มาบกระเปา	4	40	31.06	31
บึงเต่า	5	5	3.88	4
สุขสำราญ	6	5	3.88	4
เพชรพิจิตร	8	4	3.10	3
หนองจิก	12	2	1.55	2
แหลมเจดีย์	14	7	5.43	5
หนองโสนใต้	16	3	2.33	2
หนองโสนเหนือ	17	4	3.10	3
หนองจิก	19	3	2.33	2
รวม		103	100	80

ที่มา : สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองโสนและเครือข่าย อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

รายงานการปลูกข้าวปลอดสารของเกษตรกรตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร 2553

เมื่อได้จำนวนตัวอย่างเกษตรกร ทำการคัดเลือกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตามบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนสมาชิกการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling) จำนวน 80 ราย

1.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบใช้สารเคมี

ในการกำหนดจำนวนตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิแบบใช้สารเคมีในพื้นที่ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 ราย เท่ากับจำนวนตัวอย่างของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ เพื่อความสะดวกและเหมาะสมในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากบ้านเลขที่เกษตรกรที่ผลิตข้าวแบบใช้สารเคมีในพื้นที่เดียวกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการผลิตข้าวหอมมะลิแบบปลอดสารพิษ 2) การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการผลิตข้าวหอมมะลิแบบใช้สารเคมี

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกร

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเกษตรกร โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิแบบปลอดสารพิษ และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิแบบใช้สารเคมี โดยขอความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร สำนักงานเกษตรอำเภอสามง่าม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสามง่าม สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนพื้นที่ปลูกข้าว จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ

2.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสภาพปัญหา

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ซึ่งแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม ดังกล่าวแล้ว ทำการสัมภาษณ์ในระดับครัวเรือน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ การถือครองที่ดิน จำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ทักษะคิดเกี่ยวกับปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ หรือแบบใช้สารเคมี แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบหลายตัวเลือก (Multiple – Choice Questions) และแบบคำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions)

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ เป็นคำถามที่เกี่ยวกับต้นทุนการผลิต ผลผลิตที่ได้รับ และผลตอบแทนจากการลงทุนจากการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษและการปลูกข้าวแบบใช้สารเคมี แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบหลายตัวเลือก (Multiple – Choice Questions) และแบบคำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions)

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพปัญหา เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกข้าวแบบปลอดสารพิษ แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

2.3 ข้อมูลแผนที่

เป็นข้อมูลภูมิของตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้จากเว็บไซต์อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2.4 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

2.4.1 ทำการศึกษาจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการผลิต การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนผลตอบแทน การวิเคราะห์ทางการเงินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว

2.4.2 บุรณาการสาระความรู้ที่ได้รับและประสบการณ์จริงของผู้ทำวิจัยที่ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เนื่องจากทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร ซึ่งมีหน้าที่ให้ความรู้ และเผยแพร่วิทยาการใหม่ ๆ ให้แก่นักเรียนนักศึกษา รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเป็นพันธกิจข้อหนึ่งของทางวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตข้าวและการผลิตข้าวแบบปลอดสารพิษ มาสร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำที่ได้รับ ซึ่งประกอบด้วย

- 1) แบบสอบถามที่ออกมา เมื่อเก็บข้อมูลมาแล้วสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ตามแบบจำลอง ที่สร้างได้หรือไม่
- 2) สามารถตอบตามวัตถุประสงค์ได้ครบทุกข้อหรือไม่
- 3) ต้องการให้ไปเพิ่มเติมโดยเฉพาะการใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ย กับการไม่ใช้ปุ๋ยเคมี แต่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถแยกวิเคราะห์ความแตกต่างได้
- 4) ทรัพย์สินการเกษตร ประเภทเครื่องจักร ให้เพิ่มเติมเรื่องการใช้เครื่องจักรไปรับจ้าง
- 5) เรื่องหน่วยนับของข้าวว่าควรใช้หน่วยนับอะไร กก. ถัง หรือ เกวียน
- 6) รูปแบบของการเก็บเกี่ยว

ไปปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง แล้วนำไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ความถูกต้องสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์จริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการทำการวิจัยมาจาก 2 แหล่ง ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทน จากการผลิตข้าวหอมมะลิ ในฤดูกาลผลิต 2552/2553 จากกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างในพื้นที่ ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวนทั้งสิ้น 160 ครัวเรือน ประกอบด้วยเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ

3.1.1 เกษตรกรที่ผลิตข้าวปลอดสารพิษ ในพื้นที่ ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวน 80 ครัวเรือน โดยวิธีการเลือกสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่ผลิตข้าวหอมมะลิ ด้วยวิธีการทำนาแบบหว่านน้ำตม นาดี โยนกล้า

3.1.2 เกษตรกรที่ผลิตข้าวแบบใช้สารเคมี ในพื้นที่ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวน 80 ครัวเรือน โดยวิธีการเลือกสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่ผลิตข้าวหอมมะลิ ด้วยวิธีการทำนาแบบหว่านน้ำตม นาดี นาโยนกล้า

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชน เช่น สำนักงานการค้าภายในจังหวัดพิจิตร สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านราคาข้าว ราคาปุ๋ยและสารกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช สำนักงานสวัสดิการแรงงานจังหวัดพิจิตร เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านค่าจ้างแรงงาน สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ทราบข้อมูลทั่วไปด้านการเกษตร เช่น พื้นที่ปลูกข้าว จำนวนเกษตรกร เป็นต้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจังหวัดพิจิตร เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองโสน และเครือข่าย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอำเภอสามง่าม เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิแบบปลอดสารพิษ ตลอดจนข้อมูลจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เพื่ออธิบายถึงสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ลักษณะการผลิตและการตลาด การใช้ปัจจัยการผลิต รวมทั้งทัศนคติเกี่ยวกับ “ข้าวปลอดภัยพิช” ของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตข้าวแบบปลอดภัย และแบบใช้สารเคมี ในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

4.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน

4.2.1 การวิเคราะห์ฟังก์ชันการผลิต โดยใช้สมการการผลิตแบบคอบบ์ – ดักลาส (Cobb – Douglass Production Function) ซึ่งเป็นแบบจำลองสมการถดถอยแบบมีตัวแปรหลายตัวโดยปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แรงงานคน ค่าแรงงานเครื่องจักร ทุนค่าปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช และทุนค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการคำนวณนี้ จะนำไปวิเคราะห์ประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตนั้น

4.2.2 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิค และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพทางเทคนิคของปัจจัยการผลิตใด ๆ สามารถวัดได้จากผลผลิตเพิ่ม ของการใช้ปัจจัยการผลิตชนิดนั้น ๆ โดยพิจารณาจากอัตราส่วนระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิต ผลผลิตเพิ่มของการใช้ปัจจัยการผลิตยิ่งมีค่ามาก แสดงว่ายิ่งมีประสิทธิภาพมาก สำหรับประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ คือการใช้ปัจจัยการผลิตในระดับที่ก่อให้เกิดกำไรสูงสุด โดยมีหลักว่าเมื่อปัจจัยการผลิตมีอยู่อย่างไม่จำกัด การใช้ปัจจัยการผลิตให้มีกำไรสูงสุด คือต้องใช้ปัจจัยการผลิตชนิดนั้นจนกระทั่งถึงระดับที่มูลค่าผลผลิตเพิ่มจากการใช้ปัจจัยการผลิตชนิดนั้นเท่ากับต้นทุนต่อหน่วยของปัจจัย (ศรีชัย วรธนัจฉริยา 2539)

4.3 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าว โดยพิจารณาต้นทุนและผลตอบแทนทั้งที่เป็นเงินสดและไม่ใช่นเงินสด เปรียบเทียบระหว่างการผลิตข้าวแบบปลอดภัย และการผลิตข้าวแบบใช้สารเคมี